

kleine cursus
mimologie

EEN BLIK ACHTER
DE SCHERMEN VAN HET MIM

inhoud

2	Voorwoord
3	Vorbereidende opdrachten > <i>Stellingspel: musea en hun opdracht</i> > <i>Enquête: musea, cultuurparticipatie</i>
5	Het mim... hoe het begon > <i>Opdracht: kijken, structureren, ordenen</i>
8	Anno 2000
9	De toelatingsproef
14	Gekregen, gekocht, geleend > <i>Schenken</i> > <i>Aankopen</i> > <i>Bruiklenen</i>
20	Identiteitskaart verplicht
22	Voor en na
23	In de spotlights
24	Verborgen voor publiek
25	Verwerkingsopdracht > <i>Kruip in de huid van de conservator</i>
26	Vakoverschrijdende eindtermen
27	Bibliografie
>	Bijlagen: > <i>Enquête</i> > <i>Kijken, structureren, ordenen</i>

voorwoord

Deze lesmap werpt een blik achter de schermen van het mim. Ze vertelt de geschiedenis van het mim in een notendop. Ze geeft informatie over de verwervingsstrategie van het mim. En ze verklaart de verschillende functies van het museum.

De lesmap is bedoeld voor leerkrachten van het secundair onderwijs. Ze wordt bij voorkeur gebruikt ter voorbereiding van het museumbezoek. Ze wil jongeren bewustmaken van de opdracht en de structuur van een museum en ze laat hen kennismaken met de collectie van het mim.

Eerst zijn er een aantal voorbereidende opdrachten voorzien die peilen naar de interesse van jongeren voor musea en hun kennis hierover.

Tussen de verschillende teksthofdstukken vindt u opdrachten en vragen voor de leerlingen waarmee u de tekst inhoudelijk kan uitwerken in de klas.

Op het einde van de lesmap bevindt zich een opdracht die de leerlingen tijdens het bezoek kunnen uitvoeren en die de basis kan vormen van een nabespreking in de klas.

Veel plezier! Tot in het mim!

voorbereidende opdrachten

stellingenspel: musea en hun opdracht

VERLOOP

Iemand van de leerlingen leest een stelling voor. De leerlingen nemen een standpunt in door aan de linker- of rechterkant van het klaslokaal te gaan staan. Twijfelaars kunnen in het midden blijven. Geef hen even tijd om met elkaar te overleggen.

De leerlingen argumenteren. Je kan een balletje gebruiken om iemand aan het woord te laten. Om het levendiger te maken, mogen de leerlingen ook advocaat van de duivel spelen en een stelling verdedigen waarmee ze het eigenlijk niet eens zijn. Leerlingen mogen tijdens het spel ook altijd van kamp veranderen.

Mogelijke variatie voor na het museumbezoek: elke leerling formuleert een stelling over de indruk die hij/zij van het museum heeft opgedaan.

STELLINGEN:

- Een museum is voor mensen van alle leeftijden.
- Een museum is hip.
- Muziekinstrumenten of andere voorwerpen verzamelen is waardevol.
- Een muziekinstrument dient om op te spelen en moet steeds bespeelbaar blijven, anders kan je het maar beter weggooien.
- Oude muziek is voorbijgestreefde muziek.
- Er moet iets te doen zijn in musea, anders zijn ze saai.
- Muzikanten moeten op de instrumenten uit een museum kunnen spelen.
- Musea zijn de beste plaats om oude instrumenten te bewaren.
- Als musea gratis waren, zouden er veel meer bezoekers komen.
- Musea mogen hun collectie enkel door schenkingen uitbreiden.
- In het muziekinstrumentenmuseum horen alleen oude instrumenten thuis. Hedendaagse instrumenten zie je toch genoeg tijdens concerten.
- Het publiek moet meer inspraak krijgen in wat er tentoongesteld wordt.
- In een museum moet je iets kunnen bijleren.
- Een muziekinstrument moet koste wat kost bespeelbaar gemaakt worden, zelfs al blijft er niets origineels meer van over.

enquête: musea, cultuurparticipatie

VERLOOP

De leerlingen vullen de enquêteformulieren in. Iemand verzamelt de resultaten op het bord of de leerlingen bespreken ze in kleine groepjes.

SUGGESTIES VOOR DE BESPREKING:

Wat zijn de algemene tendensen?

Zijn de resultaten verbazingwekkend?

Is er iets waarover jij een totaal andere mening hebt dan je klasgenoten?

+ BIJLAGE: ENQUÊTE

het mim ... hoe het begon

Eind 1876 bevonden zich op de zolder van het Koninklijk Conservatorium van Brussel twee verzamelingen muziekinstrumenten. De ene kwam van François-Joseph Fétis, de eerste directeur van het conservatorium. Bij zijn dood in 1871 had de Belgische staat zijn 92 Europese en niet-Europese instrumenten gekocht en aan het conservatorium geschonken. De tweede verzameling bestond uit 98 Indische instrumenten die koning Leopold II van België daar eerder in 1876 had ondergebracht en die hij zelf gekregen had van de Indiase radjah Sourindro Mohun Tagore.

Toen Victor-Charles Mahillon hoorde over de Indische instrumenten in het conservatorium, schreef hij aan directeur François-Auguste Gevaert:

“Als groot liefhebber van oude instrumenten, als bezitter van een niet onbelangrijke etnografische collectie, en als kenner van de collecties van de meeste Europese musea, meen ik te mogen stellen dat ik goed op de hoogte ben van muziekinstrumenten, en ik kan U verzekeren dat de Indische collectie die Zijne Majesteit de Koning geschonken heeft aan het Conservatorium, een van de rijkste is die in Europa bestaat ... Ik zou een gelukkig man zijn indien ik belast werd met het klasseren en bewaren van deze collectie, met alle zorgen die ze vereist ... Ik verwacht geen vergoeding want zal voldoende beloning vinden in het beheren van een collectie die zo interessant is.”¹

Victor-Charles Mahillon (1841-1924) was een gerenommeerd instrumentenbouwer. In Brussel had hij een atelier voor blaasinstrumenten en een verzameling instrumenten.

De Indische musicoloog Sourindro Mohun Tagore (1840-1914) zette zich vooral in voor muziekpedagogie. Om de Indische muziek te promoten in Europa schonk hij historische Indische muziekinstrumenten aan verscheidene Europese vorstenhuizen en musea. Hij wordt echter verdacht van 'oude' Indische instrumenten besteld te hebben bij lokale bouwers.

François-Joseph Fétis (1784-1871) was de eerste grote Belgische muziekhistoricus. Hij werd in 1833 de eerste directeur van het Brusselse muziekconservatorium en hofkapelmeester van Leopold I. Hij was een passionele en soms weinig ontziende verzamelaar van muziekinstrumenten en boeken over muziek.

¹ Brief van 13 december 1876, geciteerd in De Keyser, 'Het Brussels Muziekinstrumentenmuseum', p. 212 ('Grand amateur d'instruments anciens, possesseur d'une collection ethnographique d'une certaine importance, connaissant pour les avoir visités avec attention la plupart des musées de l'Europe, je crois m'être formé une opinion assez sérieuse sur cette matière, pour vous assurer que la collection indienne dont S.M. le Roi a fait don au Conservatoire est la plus riche de toutes celles qui existent en Europe ... Je serai heureux, mon cher Monsieur Gevaert, d'être chargé de classer, de cataloguer et de conserver avec tous les soins qu'elle exige, une collection aussi précieuse ... Je trouverai une récompense suffisante de mes peines dans la direction gratuite d'une collection qu'intéresse si vivement le monde musical').

Gevaert gaf een positief antwoord op dit verzoek en op 1 februari 1877 werd Victor-Charles Mahillon de eerste conservator van het instrumentenmuseum van het Conservatorium, met 190 instrumenten onder zijn hoede.

Dankzij een reeks schenkingen en aankopen telde de collectie bij de dood van Mahillon in 1924 al 3300 stukken. Mahillon was een goede conservator geweest. Niet alleen was de oorspronkelijke verzameling aangegroeid tot een van de belangrijkste collecties ter wereld, Mahillon had ook een classificatiemodel bedacht voor alle instrumenten tot dan toe gekend. Hij baseerde zijn classificatie op de aard van het resonerend materiaal en inventariseerde alle instrumenten van het museum volgens dit model. Hij streefde ernaar zijn classificatiemodel zoveel mogelijk op te vullen met representatieve instrumenten. Deze catalogus diende eveneens als basis voor de classificatie van E.M. von Hornbostel en C. Sachs, die nu nog altijd gebruikt wordt.

Tot 1999 bevond het Instrumentenmuseum zich in de gebouwen van het **Koninklijk Muziekconservatorium van Brussel**.

opdracht: kijken, structureren, ordenen

VERLOOP

In het Westen classificeren we muziekinstrumenten meestal volgens de aard van het materiaal dat aan het trillen gebracht wordt. Zo onderscheiden we chordofonen (snaarinstrumenten), aërofonen (blaasinstrumenten), membranofonen (instrumenten met een vel), idiofonen (instrumenten die zelf klinken) en elektronische instrumenten. In het Oude China deelde men muziekinstrumenten in op basis van het materiaal. Zo ontstonden acht categorieën: zijde, bamboe, hout, steen, metaal, klei, kalebas en dierenhuid.

BEDENK ZELF EEN CLASSIFICATIESYSTEEM!

Elk groepje krijgt een stapeltje afbeeldingen. De leerlingen rangschikken ze volgens zelfbepaalde selectiecriteria. Ze bepalen zelf ook hoeveel categorieën ze kiezen. Ze kunnen eventueel ook met subcategorieën werken.

Houd een korte bespreking van de verschillende classificaties.

Nadien bedenken de leerlingen nog twee andere classificaties.

KOM MET DE LEERLINGEN TOT EEN BESLUIT:

Wat vinden ze de beste selectiecriteria?

Hoe staan ze tegenover groeperingen van dingen en zien ze het nut ervan in?

Wat is volgens hen de relevantie van deze oefening als voorbereiding/uitwerking van het museumbezoek?

+ BIJLAGE: KIJKEN, STRUCTUREREN, ORDENEN

anno 2000

Op 11 juni 2000 opent het Instrumentenmuseum, voortaan mim of Muziekinstrumentenmuseum opnieuw zijn deuren. Het museum heeft zijn intrek genomen in de voormalige gebouwen van het warenhuis Old England. In de gebouwen van het Koninklijk Conservatorium was de collectie immers verspreid geraakt over een vijftiental huizen in de Zavelwijk en in de Noordwijk. De verzameling is overgebracht in de loop van het jaar 1999. De verhuizing nam tien maanden in beslag.

Het Old Englandcomplex bestaat uit twee gebouwen in heel verschillende stijlen. Het neoklassieke gebouw aan het Koningsplein maakt deel uit van een globaal ontwerp voor het hele plein dat in 1774 werd verwezenlijkt. Dit gebeurde onder leiding van architect Barnabé Guimard. Het art nouveaugebouw aan de Hofberg is een van de opvallendste panden van Brussel. Het werd gebouwd in 1899 naar een ontwerp van architect Paul Saintenoy. De ruimtes werden gerestaureerd en verbouwd in overeenstemming met alle normen inzake veiligheid en klimaatregeling. Deze werkzaamheden hebben verscheidene jaren geduurd.

In België bevinden zich verschillende musea die zich toelagen op het verzamelen en bestuderen van muziekinstrumenten. In Antwerpen is er het Museum Vleeshuis met 500 overwegend Europese instrumenten. Een kleine 8000 Afrikaanse instrumenten worden bewaard in het Koninklijk Museum voor Midden-Afrika in Tervuren. Het mim heeft een van de grootste en meest gedifferentieerde collecties ter wereld. Bijna 9000 instrumenten afkomstig van over de hele wereld krijgen er onderdak. Het mim is het enige museum in België dat uitsluitend aan muziekinstrumenten gewijd is.

Bekende tegenhangers in het buitenland zijn het *Musée de la musique* in Parijs, het *Musikinstrumenten-Museum* in Berlijn, het *Musikinstrumenten-Museum* in Leipzig en het Musical Instrument Museum in Phoenix (Arizona).

de toelatingsproef

Het mim aanvaardt niet om het even welk instrument. Instrumenten moeten aan een aantal criteria voldoen.

De belangrijkste redenen waarom een instrument aan de collectie wordt toegevoegd zijn de **historische** waarde van een instrument en de representatieve waarde van een instrument voor een bepaald **geografisch** gebied.

1. De hobo bijvoorbeeld behoort tot de aërofonen (blaasinstrumenten) met een dubbel riet. Het instrument kent een lange geschiedenis. Uit elke fase van deze geschiedenis tracht het mim representatieve instrumenten bijeen te brengen.

Zurna, Perzië, 19de eeuw
inv. 0355

De zurna wordt al eeuwenlang gebruikt in het Turkse leger. Dit 19de-eeuwse exemplaar representeert de middeleeuwse voorloper van de schalmei. De zurna werd namelijk in het middeleeuwse Europa gespeeld.

Hobo, Nicolas (I of II) Hotteterre, Parijs, tweede helft 17de eeuw
inv. 02320

De Franse componisten, muzikanten en blaas-instrumentenbouwers Hotteterre werkten aan het hof van Lodewijk XIV en vernieuwden de hobo in belangrijke mate.

Schalmei, Melchor Rodríguez, Madrid, laatste derde 17de eeuw
inv. 02324

Vanaf de Middel-eeuwen speelden stadsspeellieden in de Lage Landen op de schalmei tijdens processies en stoeten. Uit de 17de-eeuwse schalmei ontwikkelde zich de hobo.

Boehmhobo, Adolphe-Édouard Sax, Parijs, 1907 – 1928
inv. 1981.002

Dit is een moderne hobo met kleppen.

2. Het mim bezit van eenzelfde **type** instrument, bijvoorbeeld de gestreken chordofoon (of snaarinstrument), voorbeelden afkomstig uit verschillende geografische gebieden.

Dan nhi
(langhalsvedel),
Vietnam
inv. 0375

Gusla,
Dalmatië, Kroatië,
vóór 1879
inv. 0244

Gadulka,
Bulgarije, vóór 1912
inv. 2482

Rebab,
Tunesië, 19de eeuw
inv. 0378

Koundyeh,
Sierra Leone, vóór 1909
inv. 0756

Daarnaast zijn er een aantal andere criteria die doorslaggevend kunnen zijn. Een instrument kan ook gekozen worden omwille van zijn **akoestische waarde**. Het heeft bijvoorbeeld een bijzondere mechaniek of is het resultaat van een akoestisch experiment.

Gopiyatra (chordofon met variabele snaarspanning), India
inv. M76

Bij dit instrument wordt de toonhoogte veranderd door de spanning van de snaar te wijzigen in plaats van de lengte, zoals het geval is bij de meeste andere snaarinstrumenten.

Trombone met zeven bekers, Adolphe Sax, Parijs, ca. 1890
inv. M1288

Deze 'zevenkoppige' trombone is een experiment van Adolphe Sax. Alle zeven grondtonen hebben een eigen luchtbuis en klankbeker.

Soms speelt de **esthetische kwaliteit**, een bijzondere decoratie bijvoorbeeld een belangrijke rol bij de keuze.

Ruckers-Taskin-klavecimbel, Frankrijk (?),
eind 17de eeuw
inv. 3848

Dit klavecimbel werd vroeger toegeschreven aan Hans Ruckers (Antwerpen, 1612). In 1774 werd het in Parijs verbouwd door Pascal Taskin. De buitenkant en het deksel van dit instrument werden beschilderd naar tekeningen met militaire scènes uit het atelier van Adam Frans van der Meulen. Ze stellen onder meer de verovering van Oudenaarde, Zoutleeuw, Kortrijk en Charleroi door Lodewijk XIV voor in de tweede helft van de 17de eeuw.

Het mim bewaart ook **kopieën van oude of verdwenen instrumenten**. Deze laatste worden nageemaakt op basis van historische beschrijvingen en afbeeldingen. Mahillon liet getrouwe reconstructies maken van archeologische vondsten of van muziekinstrumenten die in de collectie ontbraken.

Engel met vedel. Detail uit Giovanni Cimabue, San Bartolomeo, ca 1280, Galleria degli Uffizi, Firenze. Foto uit de jaren 1880. mim, Brussel.

Vedel, reconstructie door Auguste Tolbecque, Niort, Frankrijk, eind 19de eeuw. Naar een schilderij van Giovanni Cimabue, ca 1280. inv. 1331

Auguste Tolbecque (1830-1919), een Frans componist, muzikant en instrumentenbouwer maakte deze vedel op basis van dit schilderij en een gravure die Mahillon hem gegeven had.

Bijbelregaal, anoniem, Duitsland, 17de eeuw. inv. 2703

Bijbelregaal kopie, Patrick Collon, Brussel, 1999 inv. 1999.009

Het originele bijbelregaal is zeldzaam en daarom een kostbaar stuk in de collectie van het mim. Het kan volledig dichtgevouwen worden tot het de vorm krijgt van een groot boek of een bijbel. In 1999 maakte de 'Manufacture d'Orgues de Bruxelles' een kopie van het originele instrument. Zo kan men dit unieke instrument opnieuw bespelen. Het mim beschikt over beide exemplaren.

VRAGEN VOOR DE LEERLINGEN:

- Als jij conservator was van het mim, welke criteria zou jij hanteren om de collectie te laten aangroeien?
- Welke criteria genieten jouw voorkeur? Waarom?
- Vind je een bepaald criterium overbodig? Welk? Waarom?
- Zou je nog een criterium willen toevoegen? Welk? Waarom?

gekregen, gekocht, geleend

Vandaag telt de collectie van het mim ongeveer 9000 muziekinstrumenten. De wetenschappers van het museum zoeken naar interessante stukken bij antiquairs, op openbare verkopen of in het land van herkomst. Privé-personen komen ook regelmatig instrumenten aanbieden. De huidige collectie bestaat voor 70 % uit aankopen en voor 30 % uit schenkingen en bruiklenen.

Schenken

Ambassadeurs, diplomaten, verzamelaars, leden van koninklijke families uit verschillende landen en andere hooggeplaatste personen hebben instrumenten geschonken aan het museum. Een belangrijke schenker was baron Louis Cavens (1850-1940), die er voor gezorgd heeft dat een deel van de 'Snoeck'-collectie in het mim terecht kwam.

César Snoeck (1832 – 1898), een notaris uit Ronse, bracht een verzameling van ongeveer 2000 muziekinstrumenten bijeen.

Rechthoekig virginaal, Joannes Grauwels, Antwerpen, ca 1580.
inv. 2929

Dit virginaal werd gebouwd door de Antwerpse bouwer Joannes Grauwels in 1548. Het deksel werd versierd met een grisaille in de stijl van Bruegel. Dit instrument behoorde tot de collectie van Snoeck.

Na de dood van Snoeck werd het grootste deel opgekocht door keizer Willem II en tsaar Nikolaas II. Conservator Mahillon hoopte dat de overige instrumenten, die allemaal uit de Nederlanden kwamen, niet naar het buitenland zouden vertrekken. Het museum bezat toen slechts een honderdtal instrumenten uit onze gewesten. Louis Cavens kocht voor Mahillon de resterende instrumenten van de collectie Snoeck aan en schonk ze aan het Instrumentenmuseum. De collectie bevat onder andere strijkinstrumenten van belangrijke bouwers uit Antwerpen, Brussel en Gent van de 17de tot de 19de eeuw, Antwerpse klavecimbels en virginalen uit de 16de en 17de eeuw, en veel blaasinstrumenten uit de 18de en 19de eeuw: klarinetten, hobo's, fagotten, contrafagotten, fluiten, flageoletten, fifiers en serpente.

Voorbeelden van andere instrumenten die door schenking in het mim terechtkwamen:

Unisoor accordeon, Théodore Vassart-Lefèvre,
Auvelais, Namen, ca 1930.
inv. 1996.002

Edmond Croibien (1910-1997), Ciney, Namen, 1980.
Mim, Brussel; foto Christian De Bruyne.

Sommige muzikanten geven op het eind van hun carrière hun instrument aan het mim in de wetenschap dat het hier goed bewaard zal worden. Edmond Croibien heeft om die reden zijn accordeon aan het mim geschonken. Hij bespeelde een unisonoor accordeon met een Naams klavier van Vassart-Lefèvre in Auvelais en een voetbas van de Naamse bouwer Marchal. Croibien was de laatste Waalse muzikant die een voetbas gebruikte.

Zambomba, Spanje, vóór 1898.
inv. 2290

In mei 1897 schreef Mahillon aan Valentin Agrela, de Belgische vice-consul in Granada:
*"Een van mijn vrienden, die door Granada reisde, heeft op de markten in de stad geregeld een muziekinstrument gezien ... dat uit een houten cilinder bestaat met een vel erover, waar in het midden een strohalm aan bevestigd is. De klank wordt verkregen door in de lengte over de strohalm te wrijven met de duim en de wijsvinger ... Ik sta me toe me tot u te richten ... om u te vragen of u zich niet zou willen belasten een van deze instrumenten voor mij te kopen."*²
In januari 1898 kwamen drie zambomba's toe in het museum, geschonken door het Belgische consulaat in Granada.

Vuvuzela, Zuid-Afrika, 2010
inv. 2010.090

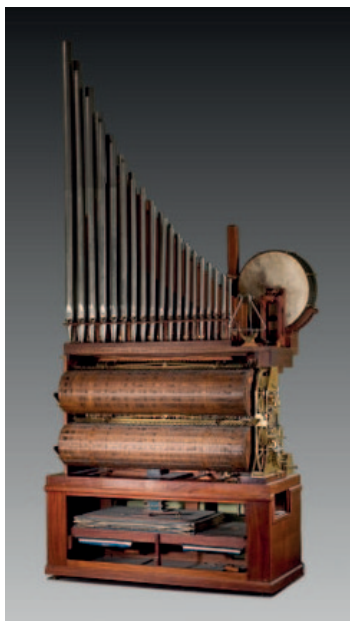
Een privépersoon schonk deze vuvuzela aan het mim. Hij kocht het instrument in Johannesburg, naar aanleiding van het wereldkampioenschap voetbal in Zuid-Afrika in 2010.

² Brief van 6 mei 1897, geciteerd in De Keyser, 'De geschiedenis van de Brusselse instrumentenbouwers Mahillon', dl. 3, p. 596 (*'Un de mes amis, en passant par Grenade, a vu presque régulièrement, sur les marchés de la ville, un instrument de musique ... qui consiste en un cylindre de bois recouvert d'une membrane au centre de laquelle est fichée une paille. Le son obtenu en frottant longitudinalement cette paille entre le pouce et l'index ... Je me permets de m'adresser à vous ... pour vous demander si vous ne voudriez pas vous charger de m'acheter un de ces instruments'*).

Aankopen

De eerste jaren na de oprichting van het museum werden collecties vaak in hun geheel aangekocht. In 1877 deed Mahillon zijn eerste grote aankoop. Na het faillissement van Adolphe Sax werd zijn persoonlijke collectie, bestaande uit 467 instrumenten van over de hele wereld, openbaar verkocht in Parijs. Victor-Charles Mahillon heeft toen 37 instrumenten aangekocht.

In 1879 kocht het museum de verzameling aan van Auguste Tolbecque: 129 instrumenten werden zo aan de collectie toegevoegd, waaronder het componium, een instrument waarvan maar een exemplaar bestaat.

Componium, Diederich Nicolaus Winkel, Amsterdam, 1821.
inv. 0456

Klavecimbel, Giovanni Battista Boni, Cortona, 1619.
inv. 1603

Een instrument uit de Contarini-Correr collectie. Dit klavecimbel heeft een sierlijke vorm en is gemaakt uit cypres. Het zit in een afneembare beschilderde buitenkast die de lichte constructie moet beschermen.

Bassaxhoorn in bes, Adolphe Sax, Parijs, 1857.
inv. 2008.024

In 1886 kocht Mahillon 121 Italiaanse en Duitse instrumenten uit de 16de en 17de eeuw. Ze maakten deel uit van de collectie Contarini-Correr. De basis van deze verzameling werd gelegd in de 17de eeuw door prins Marco Contarini. De collectie werd geërfd door de grafelijke familie Correr, die er een deel van doorverkocht aan Mahillon. Geavanceerde onderzoeksmethodes hebben aangetoond dat enkele instrumenten niet authentiek zijn, maar gemaakt werden in de 19de eeuw.

In 2008 kocht het mim een privécollectie van tien blaasinstrumenten, vervaardigd in het toenmalige atelier van Adolphe Sax: twee cornetten, zes saxhoorns, een trombone en een bugel. Ze waren tot dan in het bezit van een Franse antiquair die ze wenste te verkopen.

Adolphe Sax huurde vanaf 1842 een loods in de rue St.-Georges in Parijs. Tot aan zijn derde faillissement waren er verschillende ateliers, een tentoonstellingsruimte en een concertzaal ondergebracht. Aanvankelijk bestond zijn productie uit standaard hout- en koperblazers van uitstekende kwaliteit. Al snel introduceerde hij vernieuwingen bij enkele bestaande blaasinstrumenten en produceerde hij instrumenten van zijn hand.

Lyraspeler Kostas Vassilarakis,
© Ritteke Demeulenaere, 1998

Kostas Vassilarakis met zijn zelfgebouwde lyra. Dit instrument werd in 1998 op het Griekse eiland Karpathos door het mim aangekocht.

Wim Bosmans, conservator van de traditionele Europese instrumenten met een gardon op de luchthaven van Boedapest.

Deze gardon komt uit Transsylvanië en is aangekocht dankzij de steun van 'De vrienden van het mim'. De gardon is een instrument dat nu nog bespeeld wordt in de gebergten van Roemenië door zigeunervrouwen tijdens bruiloften, terwijl hun man viool speelt. De snaren van de gardon zijn touwen (of gemaakt van ander recuperatiemateriaal, zoals elektriciteitskabels) waarop geslagen wordt met een stok.

Bruiklenen

Sommige instrumenten worden permanent of voor een bepaalde periode geleend. Zo gaf de IPEM studio van Gent (Instituut voor Psychoakoestiek en Elektronische Muziek) in 2010 verschillende apparaten in permanente bruikleen. Enkele stukken werden geschonken door Godfried Willem Raes, die bij het IPEM gewerkt heeft.

Het IPEM werd in 1962 opgericht in samenwerking met het Nationaal Instituut voor de Radio (NIR) en de Rijksuniversiteit Gent (RUG). De combinatie van artistieke en technologische ontwikkelingen maakten het IPEM in de jaren 1960 en 1970 internationaal toonaangevend en tal van componisten vonden hun weg naar de studio. Vandaag legt het IPEM zich nog uitsluitend toe op psychoakoestisch onderzoek.

Analoge sequenzer, IPEM Gent,
1970-1975
inv. D1999.002-03

Ringmodulator, IPEM Gent, 1962
inv. D2010.005

VRAGEN VOOR DE LEERLINGEN:

- Wie heeft er een verzameling?
- Wat is de inhoud?
- Waarom heb je die verzameling?
- Wat is de bewaarplaats?
- Ken je iemand met een specifieke verzameling? Wat weet je ervan?
- Hoe bouw je de verzameling verder uit? Waar ga je op zoek naar nieuwe stukken?

identiteitskaart verplicht

Een instrument dat in het mim aankomt, doorloopt een hele procedure alvorens het in de zalen of in de reserves terecht komt.

Aankopen of schenkingen worden voorgesteld door de titularissen van de collecties. Zij maken een voorstel tot aankoop of schenking. Zij verantwoorden waarom het instrument een belangrijke aanwinst zou zijn volgens de criteria die wij hoger vermeld hebben. Wanneer dit voorstel goedgekeurd wordt, krijgt het instrument een inventarisnummer en maakt de titularis een dossier aan. Dit gebeurt in het digitaal inventarisatiesysteem Museumplus. Hierin komen zowel administratieve als inhoudelijke informatie over het instrument.

Wanneer het instrument in het mim aankomt, wordt het gefotografeerd en nauwkeurig opgemeten. De foto's en de afmetingen worden toegevoegd aan het digitaal dossier. Zo bevat dit dossier geleidelijk aan meer en meer informatie over het instrument. Ook wordt het eerder verkregen inventarisnummer aangebracht op het muziekinstrument dat nu een museumobject geworden is.

Als het muziekinstrument niet behandeld moet worden in het restauratieatelier gaat het naar het depot en krijgt het daar een vaste plaats. Deze plaatsnaam is erg belangrijk voor het terugvinden van het instrument.

De inventaris is niet alleen een museologisch, maar ook een juridisch en administratief document. Volgens de huidige wetgeving is het patrimonium van het mim onervreemdbaar. Stukken uit de collectie kunnen dus niet verkocht of weggegeven worden.

VRAGEN VOOR DE LEERLINGEN:

Plaats in chronologische volgorde:

- Een wetenschapper onderzoekt het instrument ter plaatse.
- Een voorstel tot aankoop of schenking wordt opgesteld.
- Een inventarisnummer wordt toegewezen aan het instrument.
- De wetenschapper maakt een digitaal dossier aan.
- Het muziekinstrument komt aan in het mim.
- Er wordt een foto van het instrument genomen.
- Indien nodig wordt het instrument gerestaureerd.
- Het instrument gaat naar het depot of de tentoonstellingszalen.

Hoe zou jij beginnen aan een inventarisatiesysteem van een grote collectie?

Kan je een mogelijke nummering bedenken?

voor en na

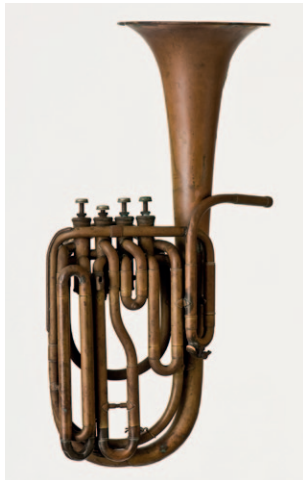
Behandeling van een Afrikaanse spleetrom die zwaar aangetast was door termieten.

Oude instrumenten zijn bij aankomst vaak in slechte staat en moeten hersteld worden vooraleer ze naar de reserves of de expozalen gaan. Ze worden nagekeken op hun toestand: Is er houtwormaantasting? Zijn de lijmverbindingen nog stabiel?

In de politiek van het mim worden instrumenten meestal niet gerestaureerd om ze terug bespeelbaar te maken, maar worden ze zoveel mogelijk in hun authentieke staat bewaard. Wanneer instrumenten tentoongesteld worden, moeten ze bovendien herkenbaar zijn voor het publiek.

De restaurateurs herstellen mechanieken van instrumenten, retoucheren decoratieve elementen (oppervlaktebehandeling) en behandelen het materiaal waaruit het instrument gemaakt is.

1
De saxhoorn
voor restauratie.

4
De saxhoorn
na restauratie;

2
De saxhoorn wordt
gedemonteerd.

3
De saxhoorn wordt
in een chemisch bad
gelegd om oxidatie
te verwijderen.

in de spotlights

Het is de taak van de wetenschappers om instrumenten te selecteren uit de collectie en ze een plaats te geven in de permanente tentoonstelling. De wetenschappers gaan vanzelfsprekend op zoek naar de meest waardevolle stukken. Momenteel telt de permanente tentoonstelling van het mim een duizendtal muziekinstrumenten.

Het tentoonstellen van muziekinstrumenten houdt altijd een paradox in. Wanneer instrumenten in een museum terecht komen, verliezen ze hun oorspronkelijke functie: gebruiksvoorwerpen, gemaakt om op te spelen en naar te luisteren, worden objecten die dienen om inzicht te geven in hun geschiedenis en hun functie. Je mag er enkel nog naar kijken.

Het mim tracht deze paradox deels op te heffen. Met een audioapparaat kan de bezoeker de tentoongestelde instrumenten beluisteren. Foto's en reproducties van partituren, schilderijen, tekeningen en gravures plaatsen de instrumenten in hun sociale en historische context. Het verhaal achter de instrumenten kan de bezoeker ook leren kennen tijdens thematische rondleidingen. Bovendien worden er regelmatig concerten georganiseerd in de concertzaal van het mim. Zo krijgt het publiek de instrumenten toch te horen.

Bovendien is het belangrijk dat de instrumenten bewaard worden in gunstige omstandigheden. Daarom regelt een automatisch klimatologisch systeem de temperatuur (18°C – 22°C) en de luchtvochtigheid (45% - 55%) in de tentoonstellingszalen en in het depot. Grote variatie in deze waarden is immers dodelijk voor de instrumenten. Een te vochtige omgeving zorgt voor insectengroei en schimmels, te grote droogte geeft mogelijk barsten. Regelmatige controle is dus aangewezen.

verborgen voor publiek

Het grootste deel van de collectie, ongeveer 7900 stukken, blijft in het depot. Het grote publiek krijgt ze haast nooit te zien. Dat wil niet zeggen dat ze minder belangrijk zijn. Deze instrumenten zijn een waardevolle bron voor onderzoekers en instrumentenbouwers. Enkele instrumenten kunnen ook in de zalen geplaatst worden naar aanleiding van een thematische tentoonstelling. Daarnaast gebeurt het ook dat instrumenten uit de reserves uitgeleend worden aan andere musea.

In de reserves worden de instrumenten in grote metalen kasten bewaard, geklasseerd per type of per familie.

verwerkingsopdracht

Kruip in de huid van de conservator

Werkvorm: opdracht tijdens en na het museumbezoek, hetzij individueel, hetzij in groep.

Didactisch materiaal: het mim!

VERLOOP

Als jij conservator was van het mim ...

- Welke instrumenten moeten dan absoluut in het museum blijven?

Zoek er minstens drie en verklaar welke selectiecriteria doorslaggevend waren bij je keuze.

- Hoe zou je jouw museum inrichten? Hoe zou je de instrumenten rangschikken? Zou je een bepaald te volgen parcours aanleggen? Op welke manier zou je informatie aan de bezoekers geven?

- Welk instrument zou je niet tentoonstellen? Waarom?

- En als je één ding mocht veranderen, wat zou je dan veranderen?

Maak een imaginair archeologisch muziekinstrumentenmuseum in het jaar 2203 over:

'Hoe beleefden de mensen in België muziek in het begin van de eenentwintigste eeuw?'

Welke objecten zou jij tentoonstellen en op welke manier?

vakoverschrijdende eindtermen

CONTEXT MENTALE GEZONDHEID

De leerlingen herkennen de impact van cultuur- en kunstbeleving op het eigen gevoelsleven en gedrag en dat van anderen.

- Voorbereidende opdrachten: Discussie, Enquête
- Verwerkingsopdrachten: Stellingenspel, Kruip in de huid van een conservator

CONTEXT SOCIORELATIONELE ONTWIKKELING

De leerlingen beargumenteren, in dialoog met anderen, de dynamiek in hun voorkeur voor bepaalde cultuur- en kunstuitingen.

- Voorbereidende opdrachten: Discussie, Enquête
- Verwerkingsopdrachten: Stellingenspel, Kruip in de huid van een conservator

CONTEXT OMGEVING EN DUURZAME ONTWIKKELING

De leerlingen tonen interesse en uiten hun appreciatie voor de natuur, het landschap en het cultureel erfgoed.

- Van toepassing op heel het dossier

CONTEXT SOCIOCULTURELE SAMENLEVING

De leerlingen gaan actief om met de cultuur en kunst die hen omringen.

- Opdracht kijken, structureren, ordenen
- Kruip in de huid van een conservator

De leerlingen illustreren de wederzijdse beïnvloeding van kunst, cultuur en techniek, politiek, economie, wetenschappen en levensbeschouwing.

- Het mim... hoe het begon
- Anno 2000
- De toelatingsproef
- Verwerkingsopdrachten: Stellingenspel, Kruip in de huid van een conservator

Uit: *Voet @ 2010, Nieuwe vakoverschrijdende eindtermen voor het secundair onderwijs*, uitg. Ludy Van Buyten, Brussel, 2010.

Bibliografie

- *Bezoekersgids Muziekinstrumentenmuseum Brussel*, uitg. Malou Haine, Brussel, 2000.
- Geneviève Dournon, *Guide pour la collecte des musiques et instruments traditionnels*, Parijs, 1996.
- Bernard Huys, e.a., *François-Joseph Fétis en het muziekleven van zijn tijd. 1784-1871*, tentoonstellingscat. Koninklijke Bibliotheek Albert I, Brussel, 1972.
- Ignace De Keyser, 'De geschiedenis van de Brusselse muziekinstrumentenbouwers Mahillon en de rol van Victor-Charles Mahillon in het ontwikkelen van het historisch en organologisch discours omtrent het muziekinstrument', onuitg. doctoraatsthesis, Universiteit Gent, 1996.
- Ignace De Keyser, 'Het Brussels Muziekinstrumentenmuseum, een case study naar de achtergronden van een specialistisch museum', in *Bulletin van de Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis*, dl. 68, Brussel, 1997, p. 209-221.
- Laurence Libin, 'Collections', *The New Grove Dictionary of Musical Instruments*, uitg. Stanley Sadie, Londen, 1984, dl. 1, p. 436-46.
- René Lyr, *Cesar Snoeck. Musicoloog en verzamelaar van oude instrumenten*, Ronse, 1952.
- Victor-Charles Mahillon, *Catalogue descriptif et analytique du Musée Instrumental du Conservatoire Royal de Musique de Bruxelles*, 5 dln., Gent-Brussel, 1893-1922.
- Karel Moens, "'Renaissancegamba's" in het Brussels Instrumentenmuseum. Vragen rond toeschrijvingen, verbouwingen en authenticiteit', in *Bulletin van de Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis*, dl. 66, Brussel, 1995, p. 161-237.
- Manfred Hermann Schmid, e.a., 'Instrumentensammlungen', *Die Musik in Geschichte und Gegenwart. Allgemeine Enzyklopädie der Musik. Sachteil*, dl. 4, kol. 970-1011.
- César Snoeck, *Catalogue de la collection d'instruments de musique anciens ou curieux*, Gent, 1894.
- Voet @ 2010, *Nieuwe vakoverschrijdende eindtermen voor het secundair onderwijs*, uitg. Ludy Van Buyten, Brussel, 2010.

enquête: musea en cultuurparticipatie

1. Hoeveel keer per jaar bezoek je een museum?
- ☐ Nooit
☐ Tussen 1x en 5x
☐ Meer dan 5x
2. Hoeveel keer per jaar ga je naar een concert?
- ☐ Nooit
☐ Tussen 1x en 5x
☐ Meer dan 5x
3. Hoeveel keer per jaar ga je naar theater?
- ☐ Nooit
☐ Tussen 1x en 5x
☐ Meer dan 5x
4. Hoeveel keer per jaar ga je naar de cinema?
- ☐ Nooit
☐ Tussen 1x en 5x
☐ Meer dan 5x
5. Hoeveel boeken lees je per jaar?
- ☐ Geen
☐ Tussen 1 en 5
☐ Meer dan 5

6. Welke musea ken je? Soorten? Namen?

7. Welk museum vind je interessant?

8. Wanneer bezoek je een museum?

- ☐ Tijdens het schooljaar
- ☐ Tijdens de vakantie

9. Waar ga je het meest naar een museum?

- ☐ In België
- ☐ In het buitenland

10. Met wie bezoek je een museum?

- ☐ In schoolverband
- ☐ Met familie
- ☐ Met vrienden

11. Waarom bezoek je een museum?

12. Welk museum lijkt je de moeite om eens te bezoeken?

kijken, structureren, ordenen

glasharmonica

harp

basviool

lier

hoorn

viool

pauk

klarinet

trombone

synthesizer

dwarsfluit

cymbalen

theremin

sarangi

elektrische
gitaar

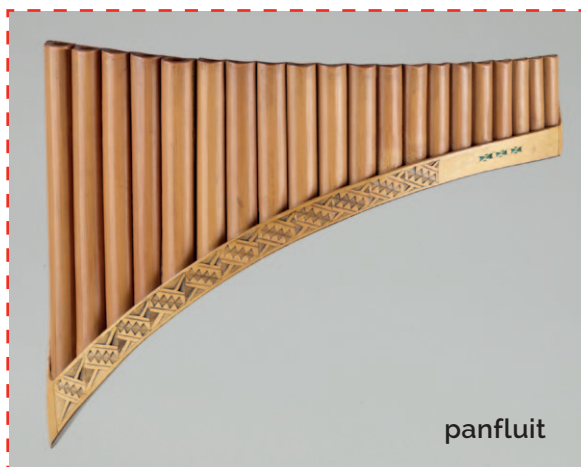
saxofoon

accordeon

hoorn

panfluit

mondtrom

Hammondorgel

doedelzak

fagot

hihat

balafon

